

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
средняя общеобразовательная школа №3 города Чадана
Дзун-Хемчикского кожууна Республики Тыва

Рассмотрено

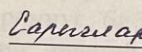
на ШМО

 /Ондар У.С./

от «26» 08 2023г.

Согласовано

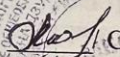
зам. дир. школы

 /Сарыглар С.К./

от «30» 08 2023г.

Утверждено

директор школы

 /Сегленмей Л.О./

от «31» 08 2023 г.

Рабочая программа

по родному языку для 6 б класса

учителя родного языка и литературы

Сегленмей Людмилы Октек-ооловны

Тыва дылды өөрөдириниң кол сорулгалары:

- өөреникчилерге лексика, фонетика, морфология база сөс чогаадылгазының талазы-биле тодаргай билиглерни бээр, ал-ган билиглерни практика кырынга ажыглап билириниң мергежилдерин болгаш чаңчылдарын хевирлээр;

- шын бижириниң болгаш бижик демдектерин салырының быжыг чаңчылдарын бээр;

- боттарының бодалдарын аас болгаш бижимел-биле харылзаалыг илередириниң мергежилдери-биле чепсеглээр;

- өөреникчилерниң сөс курлавырын байыдар болгаш чугаазының культуразын бедидер;

- оларның логиктиг боданыышкынын болгаш чугаазын сайзырадыр;

- төрөөн дылынга камныг болгаш хандыкшылдыг болурунга кижизидер;

- дылдың байлаан шингээдип алырынга өөреникчилерниң сонuurгалын күштелдирер;

- өөреникчилерни патриотизмниң болгаш интернационализмниң ёзузунга кижизидер;

- ном болгаш билиглерниң өске-даа үндезиннери-биле ажылдаарынга өөреникчилерни чаңчыктырар;

- оларны боттары боданып өөрениринге чаңчыктырар;

- харысалгалыг болурунга, өөрөдилгениң болгаш күш-ажылдың чурумун сагыырынга кижизидер.

Төрөөн чогаал эртемниң школаның өөрөдилге планында туружу

Федералдыг базистиг өөрөдилге планында Россия Федерациязының бүгү-ле школаларынга төрөөн дылды албан өөренири көрдүнгөн. Ооң иштинде федералдыг күрүнениң өөрөдилге стандарттарының (ФКӨС-түң) негелдезин ёзугаар 6 класска тыва дылга неделяда 2 шак көрдүнгөн (вариант 4). Чылда ниитизи-биле 68 шактың дургузунда уруглар ук эртемни өөренир.

6 класска тыва дыл эртемниң утказы болгаш тургузуу

6-гы класска бир дугаар «Тыва дыл – тыва чоннуң төрөөн дылы» деп эгени өөрөнгөш, 5-ки класска эрткен чүүлдерин катаптаар. Ооң соонда «Лексика болгаш чугаа культуразы», «Сөс чогаадылгазы болгаш орфография. Чугаа культуразы» деп эгелерни, аңаа улай «Морфология болгаш орфография. Чугаа культуразы» деп бөлүктүң «Ат орну», «Кылыг сөзү», «Наречие» деп тускай чугаа кезектерин өөренип доозар.

Программада «Лексика», «Сөс чогаадылгазы» деп бөлүктөрүни уругларның назы-харының онзагайларын барымдаалап өөренир.

Лексика дугайында бөлүктү кииргени школага төрөөн дылдың бүгү талаларын өөрөдир деп негелдени күүсетпишаан, уругларның чугаа культуразын көдүреринге улуг рольду ойнап турар. Бо бөлүктү өөрөдип тургаш, сөстөрүни болгаш сөс каттыжыышкыннарын дорт болгаш көжүргөн уткаларга хереглээринге, антонимнер болгаш синонимнерни, архаизмнер болгаш историзмнерни, неологизмнерни, мергежил сөстөрүн чөп ажыглаарынга чаңчыктырар.

Морфологияны өөренип тургаш, сөстүң составын (кол кезектерин) билип алыр; шын бижиирде болгаш чугаалаарда, ол билиглерге даяныр; чугаа кезектериниң дугайында билиглерни алыр болгаш оларга хамаарышкан грамматиктиг хевирлерни чугаазынга делгеренгейи-биле ажыглап өөренир; чаа-чаа сөстөрүни билип алыр болгаш оларны шын бижип, чугаага хереглеп чаңчыгар; домакка чугаа кезектериниң эң-не кол рольдарын билип алыр, чугаазын сайзырадыр.

Кирилде кичээл. Тыва дыл дугайында -1ш.

Хыналда диктант «Чайгы арыгга»-1ш.

5 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары -4ш.

Лексика-7ш.

Сөс чогаадылгазы болгаш орфография-4ш..

Морфология болгаш орфография-4ш.

6 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары-2ш.

Кол-кол мергежилдер болгаш чаңчылдар
6 классты доозуп тура, өөреникчилер дараазында мергежилдер
болгаш чаңчылдарны чедип алыр.

Сөс чогаадылгазындан. Сөстөрнүң тыптыр аргаларын аңгылап билир. Сөс чогаадылгазының сайгарылгазын кылыр.

Хурааңгайлаан сөстөрни чазып номчуп билир.

Лексикадан. Диалект сөстөрни, эргижирээн сөстөрни, неологизмнерни ылгап, чугаага шын ажыглаар. Ономастиканың адырларын (топонимнерни, гидронимнерни, антропонимнерни болгаш этнонимнерни) сөзүглелден шын тып, та-йылбырлап билир. Үлегерлеп алган сөстөрни онзагай демдектерин барымдаалап тодарадыр.

Морфологиядан. Өөрөнгөн чугаа кезектеринге хамаарышкан сөстөрни тывар болгаш оларның грамматиктиг демдек-терин тодарадып билир. Тускай чугаа кезектериниң бот-боттарындан ылгалдарын тайылбырлаар. Бөдүүн домактың син-таксистиг сайгарылгазын кылыр.

Орфография болгаш орфоэпиядан. Нарын кылыг сөстөрин, наречие, ат оруннарын шын адаар болгаш бжиир. Тодаргай эвес ат оруннарында артынчыларны аңгылап болгаш дефистеп бжиир.

Пунктуациядан. Деепричастиелиг бөлүглелдерни бижик демдектери-биле аңгылаар. Домакка удурланыштырар болгаш чагырыштырар эвилелдер мурнунга биче секти салып билир. Салган бижик демдектерин шын тайылбырлаар.

Өөрөдилге-методиктиг комплекс.

1. Тыва Республиканың өөрөдилге, эртем яамызының болгаш Национал школа хөгжүдөр институттуң сүмелээни тыва дылга өөрөдилге программазы. Авторлары: Ш.Ч. Сат, А.К. Ойдан-оол, Н.Д. Сувандии, К.Б. Доржу, Ч.Б. Сарыглар Кызыл, 2017.

2. Өөрөдилге ному. М.В. Бавуу-Сюрюн, К.Б. Доржу Тыва дыл. 6-7 класс. Кызыл, 2015

3. К.Б. Март-оол. 1) Методиктиг сүмелер. Тыва дыл. 6-7 класс.

2) Дидактиктиг материал. Тыва дыл. 5-6 класс.

4. С.Т.-С. Ооржак, М.Ч. Ооржак. 1) Диктантылар чыындызы. 5-9 класс;

2) Эдертиглер чыындызы. 5-9 класс.

5. Аңгы-аңгы таблицалар болгаш схемалар, сюжеттиг чуруктар.

6. Янзы-бүрү словарьлар болгаш сөзүглелдер.

7. Тыва дылдың шинчээчилериниң эртем ажылдары.

8. Башкының дылдың адырларының аайы-биле тургускан тестери.

9. Хыналда карточкалар

**6-гы класстың тыва дыл эртеминге календарь-тематиктиг планы.
Өөредилге планы-биле шупту- 68 шак. Неделяда-2 шак.**

	Кичээлдин темазы	Шагы	Үези	
			План ёзугаар	Херек кырында
1	Дылдар дугайында билиг. Дыл – харылзажырынын чугула чепсээ.	1		
2	Төрел дылдар болгаш өгбе дыл дугайында билиг. Дириг болгаш өлүг дылдар. Түрк дылдар дугайында.	1		
	5 класска өөрөнгөн чүүлдерин катаптаары			
3	Фонетика болгаш орфография	1		
4	Лексика. Сөзүглелдер, оларның стили	1		
5	Диктант «Чайгы арыгга» ар75	1		
6	Частырыглар-биле ажыл. Морфология, сөс чогаадылгазы болгаш орфография.	1		
	Орфография.			
7	Ажык эвес үннернин үжүктөрүн дакпырлап бижири.	1		
8	Й үннүг үжүктөрлиг (я, е, ё, ю.) сөстөрни шын бижири.	1		
9	Сөс эгезинге т-д, п-б деп үннернин үжүктөрүн шын бижири.	1		
10	Кадыг (ь) болгаш чымчак (ь) демдектерни сөске ажыглаары.	1		
11	Ч.с. Чогаадыг-чурумал «Алдын күс».	1		
	Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазы			
12	Сөстүн тургустунар аргалары: морфологтуг (кожумактыг), синтаксистиг арга. Хурааңгайлаар арга.	1		
13	Хевир тургузар кожумактар: чүве адының бичеледир чассыдар кожумактары, демдек адының чадаларының кожумактары, кылыг сөзүнүң болбас хевириниң кожумаа, кылыг сөзүңге немелде утка кириер кожумактар.	3		
14	Өскертилге кожумактары: чүве адының сан, падеж, арын кожумактары; кылыг сөзүнүң үе, сан, арын кожумактары. Сөстүн тургузуунуң сайгарылгазы.	2		
	Лексика			
15	Тывылган угунуң аайы-биле тыва дылдың лексиказы	1		
16	Ниити түрк лексика.	1		
17	Өске дылдардан сөстөрни үлегерлеп алыры.	1		
18	Ажыглалының аайы-биле тыва дылдың лексиказы. Ниити ажыглалдың сөстери.	2		
19	Кызыгаарлыг ажыглалдың сөстери: диалектизмнер, мергежил сөстери болгаш терминнер.	2		
20	Ховар ажыглалдың сөстери: эргижирээн сөстөр (историзмнер, архаизмнер), чаа сөстөр	2		

	(неологизмнер). Жаргонизмнер.			
21	Хуу аттар (ономастика), оларның янзылары (топонимнер, антропонимнер, этнонимнер, зоонимнер болгаш космонимнер).	2		
22	Тыва дылдың тайылбырлыг словары. Сөстүң лексиктиг сайгарылгазы.	1		
23	Лексикага кичээл-зачет	2		
24	Ч/с. Частырыглар-биле ажыл	1		
Морфология				
25	Чүве ады. Тодаргай болгаш туугай чүве аттары.	1		
26	Чүве адының темалыг бөлүктери	1		
27	Чүве аттарының бичеледир, чассыдар хевирлери, оларның тургустунары.	1		
28	Орус дылдан үлегерлээн сөстөрнүң грамматиктиг хевирлерин шын бижиири	1		
29	Диктант	1		
30	Ч/с. Частырыглар-биле ажыл	1		
Демдек ады				
31	Демдек адының чогаадылгазы (морфологтуг, синтаксистиг аргалар, сөстүң катаптаанындан).	1		
32	Демдек аттарының темалыг бөлүктери: шынар-демдээн, өң-чүзүнүн, хевирин, хемчээлин көргүзер демдек аттары.	1		
33	Шынарның демдек аттары	1		
34	Хамаарылганың демдек аттары.	1		
35	Практиктиг ажыл. Демдек адының морфологтуг сайгарылгазы	1		
Сан аттары				
36	Сан аттарының бөлүктери. Түң болгаш дугаар сан аттары. Чыырының, үүрмектээриниң, аңгылаарының, чоокшуладырының сан аттары болгаш оларны шын бижиири	1		
37	Сан адының нарын сөстөр болгаш фразеологизмнер тургузарынга киржилгези	1		
38	Тыва дылда хемчег илередир чамдык сөстөрнүң ажыглалы	1		
39	Чогаадыг «Ыдыктыг саннар»	1		
Ат орну.				
40	Ат орнунуң грамматиктиг утказы, морфологтуг демдектери, синтаксистиг хүлээлгези.	1		
41	Ат орнунуң бөлүктери	1		
42	Чамдык ат оруннарының саннарга, падежтерге өскерлири.	1		
43	Тодаргай эвес ат оруннарын шын бижиири.	1		
44	Ат оруннарының морфологтуг сайгарылгазы	1		
45	Ат орнунуң морфологтуг сайгарылгазы, хыналда ажыл	1		
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы				
46	Тыва улустуң чугаа этикеди.	1		
47	Чугаа чорудулгазының хевирлери: чүгүртү (улу-каралап) номчууру; сөзүглелден кол медээни тып	1		

	номчууру; сөзүглелди сайгарып номчууру			
48	Сөзүглелдин тодаргай болгаш элдээрткен утказы.	1		
49	Номчааны чечен чогаал сөзүглелиниң утказын сактып бижири	1		
50	Монологтуң янзылары. Чурумал. Тоожушкун. Угаап боданышкын.	1		
51	Диалогтуң хевирлери: кылдыныгны боттандырамынче углаптар чугаа, бодал солчуп чугаалажыры.	1		
52	Дыл темазынга дыңнадыг - камгалалы	2		
6-гы класска өөрөнгөн чүүлдер каталгашкыны				
53	Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгасы. Морфология.	1		
54	Лексика	1		
55	Аттыг чугаа кезектери. Ат орну.	1		
56	Ч.с. Угаап боданышкынның чугаалажыг «Үлегерлээн сөстөр бистиң амыдыралывыста»	1		
57	Сөзүглел сайгарылгасы	1		
58	Хыналда ажыл	1		
59	Ниити каталгашкын	1		